
AURELIAN DĂNILĂ ȘI CĂRȚILE SALE DIN „ARESTUL LA DOMICILIU”

Iulian Filip

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Rezumat: Aurelian Dănilă, în „arestul său la domiciliu” nu stă degeaba. Continuă să scrie despre marea lui dragoste – Opera, să aducă cititorului date inedite din istoria patrimoniului nostru muzical, să ne bucure cu noi cărți, să ne invite la noi lansări. Așa arată profilul adevărat al unui cărturar, care și în timpuri de pandemie nu-și uită preocupările esențiale: lectura și scrisul.

Cuvinte-cheie: Opera, moștenire muzicală, lectură, scris, noi preocupări.

Abstract: Aurelian Dănilă, in his “house arrest” is not standing idle. He continues to write about his great love- opera, to bring to the reader unique data from the history of our musical heritage, to enjoy new books, to invite us to new releases. This is what the true profile of a scholar looks like, who, even in times of a pandemic, does not forget his essential preoccupations: reading and writing.

Keywords: Opera, musical heritage, reading, writing, new releases.

Barem astfel să mă revanșez... La fiecare 27 ianuarie prietenii știu că la ora 12 și 30 de minute mi-i plăcut să-i văd grămăjoară în jurul pretextului calendaric. Și în celelalte zile mi-s dragi, dar în ziua respectivă toate se nuanțează altfel... Venirea lui Aurelian Dănilă mă alarmează chi-ne-zeș-te în fiecare an, dar animalul calendarului chinez anul acesta e șobolanul – zodia mea... Speram să... De unde? Mi l-a adus – o jivină intermediară: ceva între șoarece și guzgan. Nu era hamster – pe acesta îl știu: mi l-a adus în ciclul calendaric precedent...

Dincolo de ceea ce simt eu pentru aceste *zoocadouri*, eforturile ambasadorului nu-s... o joacă.

Pianul nu face parte din regnul animal, dar a fost de camerton proiectului *animalier*, legat de 27 ianuarie al meu. Timp de o noapte (doar într-o singură noapte! – martori-complici ai ambasadorului au fost Ianoș Țurcanu și Constantin Rusnac) Aurelian Dănilă a găsit pianul, a organizat transportarea și aducerea la Casa Greierului, fără ca eu să bănuiesc ceva (cheia mi-a cerut-o Ianoș, ca să ducă la atelier câteva lucruri, care ne încurcau în drumul spre

evenimentul cultural din acea zi)... În ajun, la o agapă... băețească în atelierul meu de creație, ambasadorul căuta de jur împrejur și era necăjit că nu găsește ceea ce îi trebuia neapărat... Și mi-a zis că știe ce-mi lipsește... I-am replicat că știu și eu – trei lucruri!... Mi-a replicat: unul – pianul! Și o să ți-l aduc eu!... I-am replicat: a fost atât de bun *sofilorenul* tatei (licoare esențială, pe care o producea tata – n.a.), că ai devenit caucazian... De ce caucazian? m-a întrebat... Doar caucazienii se aprind și-ți dăruiesc cerul și pământul, dacă le-ai plăcut!...

Nu i-a plăcut ambasadorului ce i-am zis. Asta, cred, l-a încrâncenat... A doua zi la amiază, când m-a provocat să ajungem la Casa Greierului (sub pretextul că i-a plăcut... ajunul și era pe la prânz, și veneam de la închiderea expoziției lui Mihai Greu la Muzeul de Istorie), am găsit pianul bine ajuns la atelier... Și chiar acordat!

Am zis de camerton – pianul! În anii chinezești ai Cocoșului, Iepurelui, Dragonului, Șarpelui – calea-valea... Dar în anul Taurului – să găsești un bouț de peste 100 de kg! În anul Porcului – tot porăială (rău mirositoare porăială – cu consecințe: pătimit pretorul

Valeriu Nemerenco, mai precis automobilul pretorului)!

Anul acesta rozătoarea m-a pus (din nou!) la încurcătură – ce să faci cu vietatea? O, ce noapte de strajă la colivia nedumeritei jivine în habitatul poetului În fine... Ambasadorul mi-a dăruit și noua sa carte. E deja a... (trebuie să-l întreb pe autor, ca să fiu corect cu informația)... 16-a carte, a 16-a declarație de dragoste Operei Basarabene și slujitorii ei. Să-ți placă atât de mult fenomenul, să-l pricepi, apoi să dai expresie exactă și atractivă acestui atașament, acestei pasiuni – iată formula lui Aurelian Dănilă, care își zice stării sale din aceste zile *arest la domiciliu*. (Am ezitat îndelung cu titlul acestui material – o variantă cvasidetectivă era doar acesta: *Arest la domiciliu*...)

Eu știu că în unele țări deținuților care citesc o carte li se scurtează termenul de detenție cu câteva zile (se ține cont și de numărul de pagini probabil). Aud că în țări vecine deținuților care scriu în detenție o carte, li se înjumătățește termenul... (Din auzite informația – accept precizările și adresele precise.)

– Și ce face arestatul? îl întreb.

– Încheie partea a doua a cărții despre Samoilă – face 70 de ani. Prima parte am scris-o la 50 de ani...

– Mi-o amintesc bine de tot. Am și publicat impresiile mele de lectură. M-a impresionat devenirea și destinul lui Alexandru Samoilă. Altceva?

– Enescu...

– Cam pe unde-ai ajuns cu Enescu?

– Pe la Bălți. Că acolo a avut mai multe implicări și relații cu societăți culturale...

Prietenul meu *arestat* (ca toată lumea conștientă a acestei planete) îmi dă semne, de o bucată de vreme, că postările mele de pe rețea le remarcă (ca să nu reproduc ceea ce mi-a zis – că-i plac). Mă telefonează câteva zile în urmă și mă complimentează pentru ceea ce înțelege că fac eu pe rețeaua de comunicare cu lumea închisă, apoi mă anunță că i-a apărut o carte

nouă, pe care intenționa să o lanseze la una din bibliotecile noastre, dar... asta e: pandemia! Și vrea să mi-o expedieze... Mi-a expediat-o – a ajuns la destinație cartea...

Asta-i revanșa! Și penalitatea! Pentru că înțeleg limpede situația: către ziua mea ambasadorul era cramponat la rozătoarea calendari-că mai mult decât la cartea, pe care mi-a dăruit-o (într-un pachet cu rozătoarea!); Acum am două exemplare ale aceleiași cărți, cu două date și autografe diferite (poate o să le anexez) – flagrant! Că nu-i sclerotic, doamne ferește... Rozătoarea-i de vină!

Acum despre carte – ar fi mai scurt decât preambulul... Am scris mai pe așezate despre majoritatea monografiilor lui Aurelian Dănilă, ca să realizez că volumul recent *SCRIERI DESPRE OPERĂ articole, interviuri, lexicon* (Editura Epigraf, 2019, 320 pagini) e pretextată de o aniversare discretă, mai rotundă în 2021. O mărturisește, teatral (ce intrare în scenă!), chiar autorul în *Preludiu*: „...În iulie 1981 am fost numit director la Teatrul de Operă și Balet. Eram proaspăt absolvent al Școlii Superioare de Partid din Leningrad, unde doi ani de zile am studiat istoria jurnalismului sovietic. Ajunsesem acolo, pentru că, fiind redactor-șef la Televiziunea Moldovenească, funcție aprobată de Biroul Comitetului Central al PCM, mi se recomandase o „aprofundare” în cunoștințele ideologice marxist-leniniste, „mult necesare”, dar mai curând obligatorii, postului pe care îl ocupam. S-a întâmplat ca după absolvirea instituției amintite să nu mă întorc la televiziune, după cum era preconizat inițial, mai marii propunându-mi postul de director al Teatrului de Operă și Balet”. Nu prea îmi dădeam seama ce înseamnă un teatru de operă dirijat administrativ și, poate, acest lucru m-a făcut să accept propunerea de a veni în fruntea unui colectiv de șase sute cincizeci de persoane...” (p.15)

Dacă ne dăm în aritmetică, Aurelian Dănilă în iulie 1981 avea cam vârsta lui Hristos la

---

timpul pătimirilor... Apropo, despre zilele (!) de naștere ale ambasadorului – că are patru! – am încercat să ne dumirim în 2008 într-o carte dialogală, apărută la editura *Prut*, dialoguri, în care am dezghiocat treptele afirmării muzicianului (clarinetist cu Conservatorul făcut), diplomatului și cercetătorului Aurelian Dănilă (*Răscrucea întâmplărilor predestinate*, 2008, 128 pagini)...

Cartea e structurată atractiv și nu mă refer la *semănarea* chiar în deschiderea cărții a fotografiilor-blazon: Maria Cebotari, Lidia Lipkovskaia, Maria Bieșu, Mihail Muntean, Vladimir Dragoș, Alexandru Samoilă. Mă refer la *Preludiu*, în care autorul ia taurul de coarne în modul cel mai teatral: „...În iulie 1981 am fost numit director...” Nu e numai deconspirarea mobilului apariției acestui volum – către aniversarea exdirectorului! Mărturisirea conferă conținutului cărții credibilitate – e scrisă de către un cunoscător, dacă nu chiar de către un ducător de cruce. Iar jurnalistul de Aurelian Dănilă numără cronologic „capturile” jumătății anului 1981 în primele două pagini: câștigarea/convertirea pentru *operă* a *filarmolistului* Alexandru Samoilă (era dirijor secund al orchestrei Filarmonicii din Chișinău); montarea operei lui Giuseppe Verdi *Forța destinului* (premierea la 28.XI.1981); montarea operei lui Gaetano Donizetti (premierea 29.XII.1981).

Două opere italiene în numai cinci luni! Autorul înțelege să realizeze chiar în preludiu, *din mers*, două portrete răvășitoare prin forța detaliilor concrete și prin căldura trimfătoare a relației rodnice a două valori creative – Alexandru Samoilă și Maria Bieșu.

„Îmi povestea maestrul A.Samoilă, după unul din spectacole, că pe parcursul vieții sale opera „Aida” i-a fost ca un contrapunct, că a dirijat acest spectacol în nenumărate orașe, teatre, săli prestigioase. A debutat cu „Aida” la București, a prezentat-o în renumita sală „Albert Hall” din Londra, dar și în multe orașe din fostul spațiu sovietic. Prin „Aida”, spunea maestrul, de fiecare dată simte că se apropie

tot mai mult de genialul ei autor, precizând că prin această creație de multe ori își verifică și nivelul profesionist.”

La numai un an de la înscăunarea lui Aurelian Dănilă, „dirijorul-șef A. Samoilă a propus o nouă viziune a operei „Aida” de G.Verdi, spectacol înscris de mai mulți ani pe afișele teatrului. Premiera a avut loc la 12 octombrie 1982...” (pag. 27)

Autorul nu „cruță” epoca și luminează și din alt unghi valoarea și importanța primadonei Maria Bieșu: „Ca să nu „italienizăm” teatrul cu totul, ne mai „ajuta” Ministerul Culturii, care avea grijă de politica repertorială, amintindu-ne, delicat spus, că publicul nostru are nevoie și de spectacole patriotice, de subiecte legate de sroismul poporului sovietic ș. a. m. d. Salvarea noastră era Maria Bieșu, pentru care se montau în mare parte spectacolele, dânsa fiind o genială interpretă anume a operelor din țara lui Verdi, dar mai având și puterea de a-și spune cuvntul în calitate de deputat în Sovietul Suprem al URSS.” (p.18)

Exact în acei ani îmi citeam două piese pentru copii în fața actorilor teatrului de păpuși *Licurici – Moara cu plăcinte* și *Cenușar-voinicul și Cenușăreasa-mireasa*. Ce frumos mi le-au vorbit *licuricii!* Dar... prima mi-a fost montată la Teatrul Academic *Pușkin* (1981), iar a doua – la *Licurici* (în 1989)...

Acum regret întâlnirea târzie a noastră, acum, când citesc înțelegerea directorului Teatrului de Operă și Balet că în repertoriu lipseau spectacolele pentru copii... Colaboram atunci cu Gheorghe Mustea, care compunea muzica pentru spectacolul *Moara cu plăcinte*, dar și cântece pentru câțiva interpreți tineri, dar dragi nouă. Ce-ar fi fost dacă am fi găsit drumul și spre Teatrul de Operă?

Un examen de toată importanța în acei ani pentru opera basarabeană a fost turneul de o lună de zile la Moscova (1983) – două săptămâni pe scena Teatrului *Bolișoi* și două săptămâni la Palatul Congreselor din Kremlin.

Nu voi stărui asupra spectacolelor prezentate moscoviților, voi spune doar, fără falsă modestie, că teatrul nostru s-a prezentat la cel mai înalt nivel posibil, turneul încununându-se cu obținerea titlului „Academic”, cea mai înaltă apreciere a profesionalismului unui colectiv artistic în acele vremuri.” (p.19)

Încap în această intrare consistentă și relatările despre alte spectacole, inclusiv cele pentru copii, dar finalizarea copertează *Preludiul* cu o punctare concretă, de recapitulare a directoriei: „Operele enumerate, dar și câteva balete, printre care „Baiadera” de I.Mincus și „Luceafărul” de E.Doga, care, d altfel, s-au bucurat de un fulminant succes în timpul turneului amintit de la Moscova, au constituit principala mea ocupație pe parcursul directoriei la Teatrul Moldovenesc de Operă și Balet (1981 – 1984). Activitatea mea ulterioară, mai întâi a fost nemijlocit legată de cultura țării, iar mai apoi s-a întâmplat să mă aflu în câteva misiuni diplomatice. Paralel, eram preocupat (doar pentru mine) de istoria teatrului muzical, ca până la urmă, cercetarea artei operistice să devină principala mea îndeletnicire.” (pag. 22)

Rădăcinile operei basarabene, capitol comprimat de reconstituiri retro, îi solicită autorului echipament arheologic și cernere de informații fugare, din care cioburile incontestabile întregesc imaginea răscrucii noastre (vorba cronicarului), care are și avantaje – din mai multe adrese pe drumurile noastre se abăteau trupe teatral-muzicale cu mai mult timp înainte de 1918, când s-a organizat teatrul liric în Basarabia: o trupă de artiști germani în 1821 (în casa boierului T. Krupenski), o trupă franceză în 1825, una italiană în 1826, „un colectiv teatral, condus de frații Baptiste și Josephe Foraux, venea în 1833 – 1834 de la Iași pentru a da reprezentații de dramă, operă și operetă...” (pag.23)...

Constituirea trupei, primele spectacole de operă fac obiectul celui de al treilea capitol de intrare, înaintea blocului de articole, interviuri,

portrete de slujitori ai scenei liricului.

Articolele ce urmează, treizeci și șapte la număr, împreună cu cele două interviuri, sunt de fapt cam tot atâtea portrete, realizate în tonalitatea fiecărei personalități, căreia autorul îi găsește pista de lansare în scenă, clipele de grație, norocul ori loteria ieșirii în scenă.

Într-un interviu cald cu un condrumet pe distanță lungă, celebrul nostru tenor Mihail Munteanu, îi face o destăinuire de răscruce întrebătorului: „Am învățat bine la școală. Voiam numaidecât să ajung la oraș, ca să-mi continui studiile, chiar dacă întotdeauna știam ce profesie aș vrea să îmbrățișez... Odată însă, la o rudă de-a părinților, care locuia în Ucraina, dădusem de o placă cu vocea lui Caruso (nici acum nu-mi dau seama de unde s-o fi luat). Rămasem atât de impresionat, încât tot drumul spre casă îmi suna în urechi acea voce pe care doream numaidecât s-o mai ascult vreodată. Îmi încolțise ideea să învăț a cânta la modul cel mai serios...” (225) Uluitoare coincidență ori găselnițe jurnalistice anume căutate - și în cazul Mariei Bieșu o voce deosebită îi marchează începuturile: „...întâmplarea a făcut ca într-o amiază, pe când era studentă la Conservator, să rămână uluită de vocea unei cântărețe ce suna la cunoscutul aparat de radio agățat pe pereții bucătăriilor sau în odăile căminelor, să audă cu totul diferit acea muzică de operă pe care o studia, dar în care nu prea avea mare încredere. Era Maria Callas... În anii care au urmat, avea să cânte același repertoriu pe care îl savura cu toată ființa ei la radioul de pe perete. Destinul a mai vrut să se întâlnească cele două mari Marii, să devină prietene, să cânte pe aceleași renumite scene ale lumii...” (p.101)

Autorul punctează regizoral foarte eficient, descriind, *intrarea în scenă* a Mariei Bieșu: „Când începuse montarea operei *Tosca*, absolventa Conservatorului din Chișinău Maria Bieșu era de câteva luni angajată în teatru prin concurs în calitate de soprană de categoria a doua și chiar i se recomandase să asiste la re-

petiții „pentru că-i va prinde bine”. Și iată că intervine „Măria Sa Întâmplarea”, banală, de altfel, cum am mai văzut prin filme... Cu câte-va zile înainte de premieră protagonistă spectacolului (nu-i mai dăm aici numele) anunță că nu va putea cânta în seara respectivă. Se crease o situație destul de încordată, confuză, pe care numai intuiția unui muzician ca Boris Miliutin, dirijorul spectacolului și profesor la Conservator... ar fi îndrăznit s-o rezolve: rolul central i se propune... Mariei Bieșu.” (p.101) E prea întinsă descrierea evenimentului cu intrarea tinerei artiste „în lumea *Floriei Tosca* vestită cântăreață după libret”, dar cităm concluzia din următoarea pagină a volumului: „Așadar, la 28 aprilie 1962, cu rolul *Tosca* din opera omonimă de G.Puccini, tânăra Marie, viitoarea primadonă, care în scurt timp avea să cucerească inimile celor mai exigenți spectatori din întreaga lume, anunță teatrul, dar și spectatorii lui că ea, Maria Bieșu, are cele mai serioase intenții să devină *cineva*.” (p.102) Cu montarea operi *Evghenii Oneghin* începe colaborarea fericită a artistei cu tânărul regizor Eugen Platon. La numai un an de la debut, special pentru Maria Bieșu se propune montarea altei opere de Giacomo Puccini, *Madame Butterfly*. La patru ani de la montarea operi „un juriu format din cei mai prestigioși interpreți din lume” o declară în 1967, în cadrul concursului internațional din Tokyo, Cea mai bună *Cio-Cio-San* (p. 103)...

Operele marilor italieni... În 1965 Maria Bieșu face parte din grupul selectat pentru stagiere în Italia, dar pedagogul Enrico Piazza, „asistentul de altădată al marelui Toscanini”, i-a declarat, după prima audiție, „că vocea îi este dată de maică-sa și că natura a făcut mai totul în locul profesorilor de canto...Nu-i rămânea decât să lucreze cu Maria la unele roluri în limba italiană. Cât de bine i-a prins mai târziu acea tălmăcire a rolurilor Leonorei din *Trubadurul*, Aidei, Tosca, Cio-Cio-San... Câte impresii de la spectacolele din Teatrul *La Scala*, de la contactul cu arta marilor italieni!” (p.105)

Când vorbește despre anii consacrați diplomatiei și doar în paralel, pentru sine, cercetărilor arhivistice, Aurelian Dănilă întredeschide poarta spre lumea altei Marii, oferită universalității de acest neam de la răscrucea tuturor necazurilor (vorba cronicarului), Maria Cebotari, pe care a „adus-o” acasă, la Chișinău, cu toată splendoarea și valoarea artistică, tabuizată în anii de pomină, când valoarea era de o singură culoare... Mă refer și la cele două ediții ale monografiei sale, consacrate distinsei artiste, dar și la impulsivitatea unui interes mai conform valorii Mariei Cebotari, inclusiv din partea cineaștilor... Dar artista pornită de la biserica Sf. Vineri din Chișinău e blazonul de noblețe a unei categorii impresionate de artiști porniți din Basarabia în lumea largă, care au cucerit cele mai importante scene europene.

Portretul lui Alexandru Samoilă e intitulat ***Maestrul și „Aida”***, reluându-se confesiunea elegantă a dirijorului despre ce înseamnă această operă în destinul său. Conturând harta peregrinărilor, devenirii și afirmării lui Alexandru Samoilă în Rusia, România, Turcia, Ucraina, autorul subliniază cu amărăciune dezinteresul autorităților din Chișinău pentru valorificarea potențialului marelui muzician, cărturărit temeinic în mai multe centre culturale ale lumii, dar și în cele mai prestigioase scene.

Mi s-a părut, la pornirea acestor rânduri, că nu o să alunec în citate prea multe și în detalii, dar prea-s mari ispitele jurnalistice ale autorului muzician...

După articolele-portrete din miezul cărții, cei peste două sute cincizeci de slujitori ai liricului moldovenesc, structurați alfabetic în ***Lexicon***, dar și cronologia ***Premierelor pe scena chișinăuneană 1956 – 1990***, întregesc logic dinamica portretistică a fenomenului ***Opera din Basarabia***, căreia cercetătorul Aurelian Dănilă i-a consacrat ani buni, ani plini, inițial... doar pentru sine, apoi și pentru noi și Academie.

19 aprilie 2020, de Paști, ora 23:09